

Bir mimara ait konut tasarımlarının mekan sentaksı yöntemiyle analizi

Suzan SANLI*, Gülsün SAĞLAMER, Pelin DURSUN

İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Bilgisi Programı, 34469, Ayazağa, İstanbul

Özet

Mimar mekanı, mekanlar bütünü ve bu bütün içinde süregelen insan yaşamını biçimlendirir. Bir anlamda mekan insanı çevreleyen fiziksel bir kabuktan ötedir; içinde var olan yaşama, alışkanlıklara, ilişkilere temellenen çok boyutlu, çok katmanlı bilgileri içerir. Mekanın bu karmaşık yapısı içinde var olan bilginin çözümlenmesi, ortaya konması ve tartışma ortamına taşınmasında problemleri de beraberinde getirmektedir. Mekan Sentaksı yerleşim ve yapı ölçeğinde, inşa edilmiş çevrenin mekansal dokusunu incelemek için geliştirilmiş teknikler ve teoriler bütünü olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada ilk adımda mekan kurgusunu sorgulayabilmek ve tartışmaya açabilmek için başvurulan metotlardan biri olan mekan sentaksı üzerinde durulmaktadır. İkinci adımda ise mekan sentaksı kullanılarak Türkiye Mimarlığı'nın öncü temsilcilerinden Yılmaz Sanlı'nın 40 yılı aşkın bir süre içinde gerçekleştirdiği konut tasarımları üzerinde kapsamlı bir konfigürasyonel analiz gerçekleştirilmektedir. 42 konut örneği kronolojik sıralamaya göre üç dönem altında toplanır. Gerçekleştirilecek olan analizde 3 soruya yanıt aranmaktadır: 1. Farklı dönemlerde gerçekleştirilmiş Yılmaz Sanlı tek aile evlerine ilişkin mekansal modellerde, paylaşılan, kendine özgü kurallar dizisinden ve/veya eğilimlerden (genotiplerden) söz edilebilir mi? 2. Eğer var ise, bu genotipler arasında ne tür benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur? 3. Mekan sentaksı teknikleri ile bir mimarın konut tasarımları özelinde, mekana ilişkin sezgisel yaklaşımla yapılabilen yorumlara karşılık, daha nesnel ve analitik bir tutum ile somut tanımlamalara ulaşılabilir mi? Bu çalışmada elde edilen bulguların Yılmaz Sanlı mimarlığı üzerinde konuşmak üzere zengin bir bilgi birikimi oluşturduğu ve araştırma ve uygulama, bilim ve tasarım ilişkisini dillendirecek deneysel bir yaklaşım ortaya koyduğu düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mekan, mekansal analiz, mekan sentaksı, konut tasarımı.

*Yazışmaların yapılacağı yazar: Suzan SANLI. suzan@sanlimimarlik.com; Tel: (212) 265 93 20.

Bu makale, birinci yazar tarafından İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Bina Bilgisi Programı'nda tamamlanmış olan "Bir mimara ait konut tasarımlarının mekan sentaksı yöntemiyle analizi" adlı doktora tezinden hazırlanmıştır. Makale metni 28.10.2009 tarihinde dergiye ulaşmış, 02.12.2009 tarihinde basım kararı alınmıştır. Makale ile ilgili tartışmalar 28.02.2011 tarihine kadar dergiye gönderilmelidir.

Spatial analysis of the houses of an architect with space syntax method

Extended abstract

The observable formal characteristics of the buildings constitute the center of popular architectural evaluations. On the other hand, the main discipline in architecture is 'space'. One of the methods developed to define and analyze the abstract characteristics of spatial configuration is Space Syntax. This method can be defined as the collection of techniques and theories developed to explore the spatial structures of the man-made environment. The main goal is to represent, discuss, and interpret the intuitively perceived space on concrete terms. By the means of syntactic data obtained, it is argued that significant information about the formation process of the spatial layout and the social meanings underlying this structure can be reached.

In this research, 42 single-family houses designed by Yılmaz Sanlı, in the period 1960-2004 are analyzed. They are collected in three different samples arranged according to the dates they are designed. In this study the answers to three main questions are searched: Is it possible to talk about common abstract rules underlying the spatial layouts in three samples, in other words, genotypes? If these rules are discovered, what can be said about the similarities and differences among the genotypes? What kind of variations come up depending on the changes in the house type, geography, user characteristics, and formal compositions? Is it possible to extract concrete data on the spatial layouts of the housing projects of a single architect by the means of the analytical techniques of space syntax? In this context how can the findings contribute to Turkish architecture?

In the first step, a house-by-house study is realized. It starts with the short description of the house. Then the justified graphs, both with and without the exterior, are created. Next the syntactic analysis is constituted on the graphs. Following the house-by-house analysis, by the evaluations and interpretations of the collected data, the genotype is identified with all the common rules detected in the sample. The stated steps are repeated for three samples. Finally, the similarities and differences among the genotypes in the architect's designs are discussed.

The first sample (1960-1985) indicates that the architect is influenced by modernism. His designs are

composed of pure geometric forms and minimalist layouts. In this sample there are user-defined and user-undefined projects. The majority of these examples are secondary houses used only during the summer or on the weekends. Only 3 of them are primary houses used throughout the year. The projects designed with respect to the demands of a specific client demonstrate configurational differences. Another aspect detected in the analysis is that, the city houses outstand from the others with their deep integration cores as a reflection of their traditional plan organization. The other modernist designs, however, have shallow integration cores.

The second sample includes 15 houses from the period 1985-1995. In these years, there is an obvious breaking away from modernism and designs reflect traditional and vernacular details both in the interior and on the exterior. 3 examples are luxurious city houses with a character reminding Sedat Hakki Eldem Housing. 5 houses are suburban villas used all year, 4 houses are weekend houses and 3 houses are summer houses in the south of Turkey. The justified graphs of this sample are much more complex than the first sample. They are less affected by the exclusion of the exterior and the graphs differ with respect to the number of vertical circulation. The configuration is structured according to the use of stairs in the design. The integration core is much deeper than the first sample.

The last period is a reflection of "pluralism" in Yılmaz Sanlı architecture. 6 houses are summer houses designed in the south of Turkey and 9 houses are examples of commutable housing in the suburbs of Istanbul. The spatial configuration is primarily structured according to the design of the upper floor; whether it is partially-used or completely-used. The integration core is shallow when the upper floor is partially used and deeper when it is completely used.

In this study by the means of exploration of the configurational characteristics, the information underlying the house designs is reached. By the findings of the research a comprehensive range of knowledge content is constituted on a valuable architect's housing designs. It is believed that similar studies will provide a rich database for the architects to apply in their own design processes.

Keywords: Space, space syntax, spatial analysis, housing design.

Giriş

Mimar mekanı, mekanlar bütünü ve bu bütün içinde süregelen insan yaşamını biçimlendirir. Tasarlanan insan yapımı çevre yalnız işlevsel bir sistematik değil aynı zamanda insanın davranışsal yapısını tanımlayan bir mekansal ilişkiler bütünüdür. Bir başka deyişle mekan insan ve aktivitelerini barındıran fiziksel bir kabuktan ötedir; içinde var olan kültüre, yaşama, alışkanlıklara, ilişkilere temellenen çok boyutlu, çok katmanlı bilgileri içerir (Dursun, Sağlamer, 2003).

Hillier'e göre mekan basit bir fiziksel formdan daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bunun iki nedeni vardır: İlki, mekan nesneden ziyade boşluktur, bu yüzden onun bedensel doğası belli değildir ve nesnelere gibi ele alınamazlar. İkincisi, ilişkili mekanlar, bir bütün olarak görünemeyebilirler, bütünü yaşayabilmek için birinden diğerine hareket gerektirirler (Hillier, 1996).

Mekan olgusunun açık uçlu, soyut ve karmaşık yapısı, bu olgunun sorgulanmasını, tartışılmasını güçleştirir. Sezgilerle algılanan bir boşluk nasıl somut olarak ifade edilebilir (Dursun, 2002)? Mekan dizilerinin oluşturdukları düzenlerin biçimlenme süreçlerinin kavranması ve bu örgütlenmelerin içinde gizli sosyal bilgi ve anlamların ortaya çıkarılması olanaklı mıdır?

Bu sorulara yanıt aramayı amaç edinen çalışmada tek bir mimarın konut tasarımlarında izlenen mekansal örüntülerin ve mekana ilişkin sosyal anlam ve bilginin, bilimsel, sayısal, grafik temelli teknikler yardımıyla somut ve sistematik bir şekilde dışlaştırılmasına çalışılmaktadır. Mekan sentaksı, mimarlık pratiğinin öncelikli amacının mekanı kurgulamak olduğu varsayımıyla mekana odaklanan, mekanlar sistemi içindeki bilgi kodlarıyla onu çözümlenmeye, anlamaya ve anlatmaya yönelik olarak geliştirilen yöntemlerden biridir (Hillier, Hanson, 1984). Akademik çevrede ve uygulamada gerçekleştirilen bir dizi çalışma, sözü edilen teoriyle desteklenen teknikler bütününe, tasarımlardaki mekansal biçimlenmenin temellerini araştırmada, mekan gibi soyut bir olgunun okunması, anla-

şılması, değerlendirilmesi ve bu doğrultuda tasarım önerilerinin geliştirilmesinde önemli katkılar sağladığını ortaya koymuştur (Hillier, Hanson, 1997, Hanson, 1998).

Bu araştırmada mimarlık nesnesinin kompozisyon karakteristiği ve mekansal konfigürasyonu arasındaki ilişkilerin, Türkiye mimarlığının öncü temsilcilerinden Yılmaz Sanlı'ya ait konut tasarımları özelinde, mekan sentaksı ile incelenmesi, sorgulanması hedeflenmektedir. Bu bağlamda mimarın 40 yılı aşkın bir süre içinde tasarımlarını gerçekleştirdiği farklı tip ve boyutları konutlar üzerinde gerçekleştirilecek bir mekan sentaksı analiziyle, ele alınan konutlardaki mekansal yapılanmanın ana ilkeleri araştırılmaktadır. Bir başka deyişle, mekan sentaksı tekniklerinden yararlanılarak, çeşitli temsil ve ölçümlerle tek bir mimarın konut tasarımlarındaki mekansal örüntülerin nasıl biçimlendirildiği, farklı zamanlarda, farklı tipte, farklı kullanıcılar için tasarlanmış olmanın mekansal organizasyon ve ilişkilere nasıl yansıdığı karşılaştırmalı bir analiz ile ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Örneklem ve yöntem

Bu çalışmada Yılmaz Sanlı'nın 1960-2004 yılları arasında İstanbul'da, İstanbul yakın çevresinde ve Akdeniz, Ege kıyı şehirlerinde gerçekleştirdiği tek aile konutu tasarımları arasından seçilen 42 örnek kronolojik olarak üç dönemde toplanmıştır: 1. 1960-1985 dönemi Yılmaz Sanlı evleri, 2. 1985-1995 dönemi Yılmaz Sanlı evleri, 3. 1995-2004 dönemi Yılmaz Sanlı evleri. Bu üç farklı dönem altında toplanan örnekler ait oldukları dönemin izlerini yansıtan mimari özellikleri, kullanıcı özellikleri, coğrafi konumları, yer ya da kullanım ile ilişkili olarak değişen formel özellikleri bağlamında analiz edilerek karşılaştırılır.

Mekansal analiz çalışmasında mekan sentaksı yöntemi kullanılmaktadır ve Dursun'un (2002) Trabzon kentsel dokusunda yaptığı çalışmaya benzer şekilde üç soruya yanıt aranır: 1. Farklı dönemlerde gerçekleştirilmiş Yılmaz Sanlı evlerinin içerdiği mekansal modellerde ortak olan kendine özgü kurallar dizisinden ve/veya belli eğilimlerden (genotiplerden) söz etmek olanaklı mıdır?

2. Eğer var ise, bu genotipler arasında ne tür benzerlik ya da farklılıklar söz konusudur? Bir başka deyişle, önemli bir mimarın 40 yılı aşkın bir süreçte gerçekleştirdiği tek evlere ait sözü edilen mekansal modellerde kullanıcı özellikleri, ev tipi, coğrafya, biçimsel, kompozisyonel yapılanmaya bağlı olarak ne tür değişimler gerçekleşmiştir? 3. Mekan sentaksı ile bir mimarın konut tasarımları özelinde, mekana ilişkin sezgisel yaklaşımla yapılan yorumlara karşın, daha nesnel ve analitik bir yaklaşımla somut tanımlamalara, çözümlemelere ulaşılabilir mi?

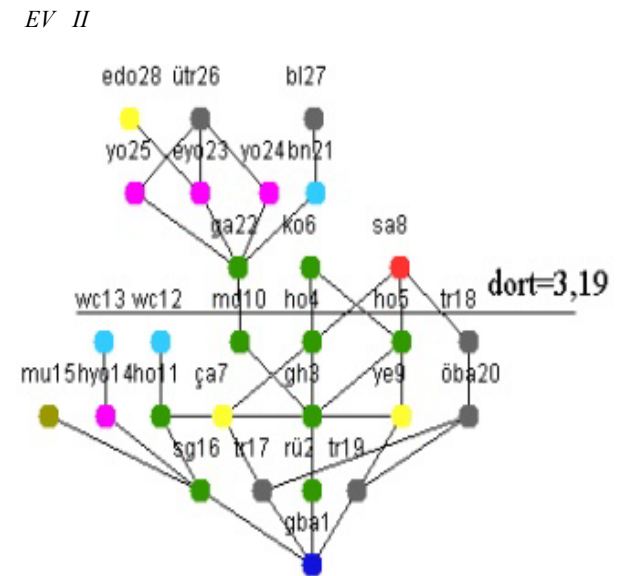
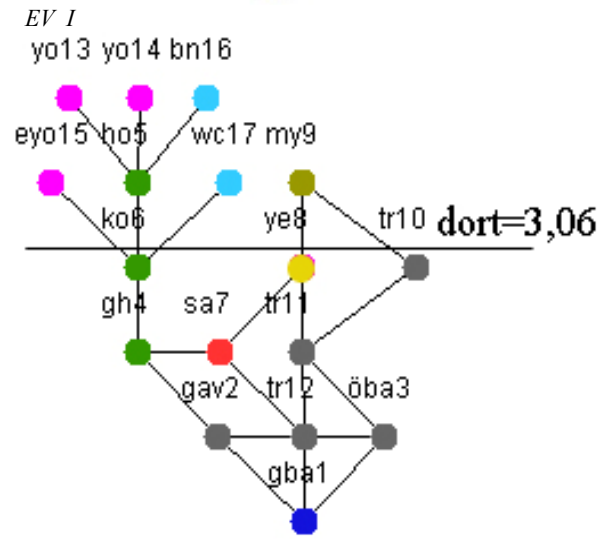
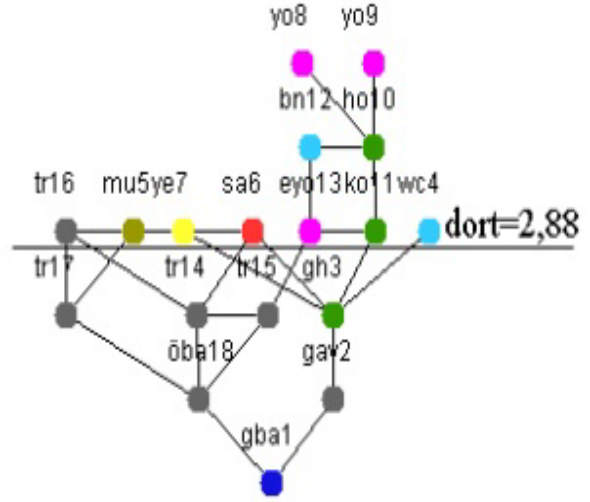
Mekansal analiz

1960-1985 dönemi evleri

İlk örneklem 12 konuttan oluşur. 1960'lar mimarın mesleğe henüz yeni adım attığı yıllardır. Bu döneme ait örnek sayısı mimarın henüz "konkurcu mimar" kimliğinin sürmesi nedeniyle çok sayıda özel konut projesi gerçekleştirme şansına sahip olamaması, kendisine ait bir arşiv tutulmaması nedeniyle diğer dönemlerden daha düşüktür.

Bu dönemde analiz edilen 12 evden 9'u "ikincil konut" olarak tanımlanan bir yazlık (Ev I, II, III, IV, V, VI, IX) ya da hafta sonu evidir (VII, VIII). 3 ev ise Boğaz sırtlarında uygulanmış kooperatif sitelerine ait konut tipleridir (Ev X, XI, XII). Evlerden yalnız ikisinin kullanıcısı belli, diğerleri ticari amaçlı, anonim kullanıcılara satılmak üzere tasarlanmıştır. Şekil 1'de bu döneme ait bazı evlerin geçiş grafikleri izlenmektedir. Geçiş grafiklerinin biçimsel yapısını belirleyen en önemli unsur kullanıcının belirli ya da anonim olmasıdır.

Ev IV ve Ev IX dışında, tüm iki katlı evlerin geçiş diyagramlarında zemin katların halkalı kurgusu ve üst katların dallanmış ağaç benzeri yapısı görülür. Tek katlı ilk üç evde ise aynı yapı, yaşama, pişirme, dış mekanlar gibi genel mekanlar arasında kurulan halkalı bir alt sistem ve uyuma mekanlarını içeren dallanmış, ağaç benzeri bir başka alt sistem birlikteliğinde izlenir. Sözü edilen 10 ev, ticari amaçlı, anonim kullanıcılar için tasarlanmış alçak gönüllü konutlardır ve son derece yalın geçiş diyagramlarına sahiptir. Ancak kendi aralarında da farklılaşma söz konusudur. Yazlık ve hafta sonu evlerini temsil eden 7 grafik az halkalı ve derindir.

EV IV

Şekil 1. 1960-1985 dönemi Y. Sanlı Evleri'nde dış mekanlar dahil edildiğinde geçiş grafikleri

Tek kat olan ilk 3 evin biraz daha dallanmış bir yapısı vardır. Diğer 3 ev (Ev X, XI, XII) ise tüm yıl yaşanmak üzere tasarlanmış, geleneksel Türk evi plan tiplerine gönderme yapan kooperatif projeleri konut tipleridir. Bu örneklerde dallanmış, halkalı bir zemin kat ve dallanmış, ağaç yapılı, sıg bir üst kat şeması izlenir.

Genel özellik ise geçiş grafiklerinde ikincil kullanıcılara açık mekanların zayıf halkalı, sıg bir yapısı ve birincil kullanıcılara ait özel mekanların derin, ağaç benzeri bir yapısı olmasıdır (Tablo 1). Ortalama derinlik değeri bu örneklem için 3.23'tür.

1960-1985 dönemi evlerini betimleyen geçiş grafikleri arasında diğerlerinden büyük farklılık gösteren iki örnek Ev IV ve IX'dur. Dışarıyla olan geçiş grafiklerinde mekan sayısı belirgin bir şekilde artmış ve oldukça halkalı, dallanmış ve karmaşık bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu 2 evin özelliği belirli kullanıcılar için tasarlanmış olmalarıdır.

Anonim kullanıcı tatil konutlarının geçiş grafiklerinde halkaların tümü dıştan geçer. Tüm yıl yaşanan konutlarda ise dıştan geçen halkaların yanında tek bir halka zemin kattaki iç mekanlar arasındadır. Kullanıcısı belli iki örnekte ise yalnız iç mekanlardan geçen 2 ve 4 halka izlenir.

Geçiş grafikleri ile mekanlar sistemindeki elemanlar arası ilişki dizileri görsel olarak ifade edilir. Temsil adımından sonra analiz aşamasında ise ölçümler gerçekleşir. Bu ölçümlerden biri mekanların entegrasyon değerine ilişkindir. Entegrasyon değeri bir mekanın grafik içinde diğer mekanlardan görece derinliğinin matematiksel ifadesi olarak tanımlanır. Bu sayısal değer yükseldikçe entegrasyonun zayıfladığını gösterir. Grafik içinde en düşük sayısal entegrasyon değerine sahip mekan ise en entegre mekandır. En entegre mekan ise mekanlar sistemindeki entegrasyon çekirdeğini oluşturur. Bir diğer ölçüm ise temel farklılık faktörüne ilişkindir. Bu değer de mekanların sistem içindeki entegrasyon değerleri arasındaki farklılaşmanın ne kadar güçlü ya da güçsüz olduğunu tanımlar. Temel farklılık faktörü 1'e yaklaşırsa mekanlar arası konfigü-

rasyonel farklılaşmanın zayıfladığına işaret eder.

Tablo 1. 1960-1985 dönemi evlerine ilişkin sentaktik değerler

DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/ Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	5	2.9	18	1.4	0.933	0.558	1.457	0.82
II	5	3.1	17	1.4	1.119	0.683	1.674	0.85
III	5	3	18	1.4	0.978	0.682	1.333	0.91
IV	6	3.2	28	1.1	1.089	0.543	1.682	0.77
V	7	3.1	19	1.2	1.486	0.877	2.377	0.81
VI	5	2.6	13	1.1	1.286	0.715	1.98	0.80
VII	7	3.7	17	1	1.584	0.922	2.255	0.85
VIII	6	3.6	13	1	1.455	0.715	2.145	0.87
IX	7	3.7	34	1.2	1.165	0.866	1.89	0.87
X	5	3	21	1.2	1.153	0.647	1.51	0.87
XI	6	3.4	19	1.2	1.281	0.764	1.754	0.87
XII	6	3.7	21	1.3	1.121	0.647	1.558	0.86
ort	5.8	3.2	20	1.2	1.221	0.718	1.801	0.85

DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLMEDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/ Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	3	1.9	11	1.2	1.192	0.603	1.809	0.78
II	3	2.2	11	1	1.411	0.678	2.487	0.70
III	3	2.3	11	1	1.439	0.754	2.562	0.72
IV	5	3.1	21	1.2	1.178	0.551	1.942	0.72
V	6	3.3	11	1	1.768	1.130	2.411	0.89
VI	4	2.2	10	1	1.655	1	2.273	0.87
VII	6	2.9	12	1	1.808	1.213	2.234	0.93
VIII	4	2.2	10	1	1.655	1	2.273	0.87
IX	6	3.5	26	1.1	1.292	0.800	1.922	0.85
X	4	2.4	16	1.1	1.252	0.721	1.631	0.88
XI	5	3	14	1.1	1.325	0.673	1.826	0.82
XII	5	3.3	15	1.1	1.076	0.467	1.487	0.77
ort	4.5	2.7	14	1.1	1.421	0.799	2.071	0.82

D= derinlik değeri, *Bağ./Mek.*= Grafikteki düğüm noktaları arasındaki toplam bağlantı sayısının 1 fazlasının toplam mekan sayısına oranı, *E*=entegrasyon değeri, *TFF*= temel farklılık faktörü

1960-1985 Dönemi evlerinde iç ve dış bütünlüğünde, geçiş grafiklerinde entegrasyon çekirdeğinin yerini belirleyen iki eğilim vardır. 12 evin 10'unda, entegrasyonu en güçlü mekanın geçiş grafiğinde dıştan içeri girildiğinde yer alan ilk karşılama mekanı olduğu görülür. Bu bir giriş holü ya da salon olabilir. Bu durumda entegras-

yon çekirdeği geçiş grafiğinin sığ bölümünde yer alır. Geleneksel Türk evi plan düzenini yansıtan son iki evde ise entegrasyon çekirdeğinin girişten daha derine giderek merdiven ve merdivenin ilişkilendirildiği mekanlarda odaklandığı görülür.

Entegrasyon düzen sıralamaları, dışarıyla olan analizde evin ana mekanı salonun, tatil evlerinde oldukça birleştirici bir yapıya sahip olduğuna işaret eder.

Çekirdek aileye yönelik alçak gönüllü konut kimliğinden, daha özel, standartları yükseltilmiş bir ev kimliğine geçiş ile, yeni yaşama ve aktivite mekanları ortaya çıkar. Bu durumda salonun ev içindeki entegrasyonu zayıflar. Bu nedenle kullanıcıları belli evlerde salonlar oldukça ayrılmış yapıdadır. Salonun entegrasyonunun zayıflamasına neden olan ikinci bir durum da üst katta ortaya çıkan ve sirkülasyon/yaşama işlevi taşıyan sofadır. Üst kattaki sofa ailenin günlük yaşama alanı olarak kullanıldığında, konuklara açık salonun birleştirici özelliği zayıflar. Tablo 1’de görüldüğü gibi evlerin büyük bölümünün yazlık ev olması nedeniyle mekansal kurguda dış mekanların birleştirici özelliği güçlüdür. Dış mekanlar analiz dışında bırakıldığında ortalama entegrasyon değerleri 1’in üzerindeki değerlerle daha ayrılmış bir yapıya işaret eder.

1985-1995 dönemi evleri

Bu dönem evlerinde, erken dönemdeki minimalist, çekirdek aile büyüklüğüne uygun, yalın mekansal kurguların daha büyük, karmaşık ve geleneksel Türk mimarisi çizgilerini taşıyan kompozisyonlara dönüşümü izlenir. Ayrıca bu yıllar Yılmaz Sanlı’nın kendini başarılı ve aranan bir mimar olarak kabul ettirdiği yıllardır. Dolayısıyla işveren kimliği de oldukça değişime uğramış ve daha varlıklı bir kesimden proje talepleri gelmektedir.

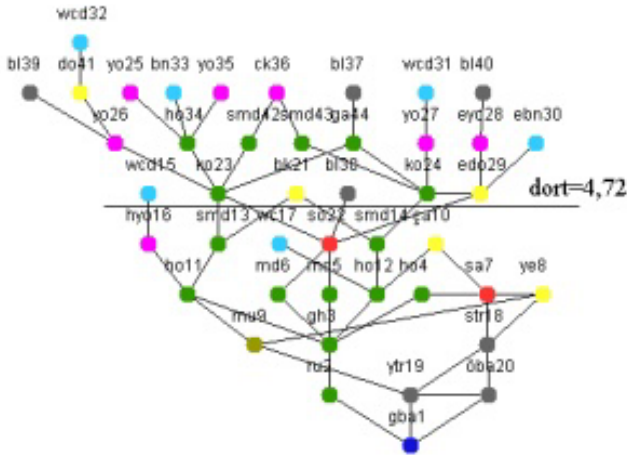
Örneklemedeki 15 evden 3’ü “ikincil konut “ olarak tanımlanan bir yazlık ev (Ev IV, V, XII) ve 4 örnek hafta sonu evidir (Ev VI, VII, XIV, XV). 8 ev ise tüm yıl yaşanan birincil konut karakterindedir. İlk 3 örneği temsil eden Hidiv Evleri (Ev I, II, III), Sedat Hakkı Eldem’in

1960’lardan sonra tasarladığı çok sayıdaki Boğaziçi yalısı ve villalarını yansıtan Eldem üslubunu çağrıştırır (Bozdoğan, 2005). Bu evler diğer örneklerden farklı bir şekilde banliyö ya da tatil evleri değil, şehir evleridir. Evlerden beşi (Ev VI, VII, XII, XIV, XV) belirli bir kullanıcı için, diğerleri ise ticari amaçlı, anonim kullanıcılara satılmak üzere tasarlanmıştır.

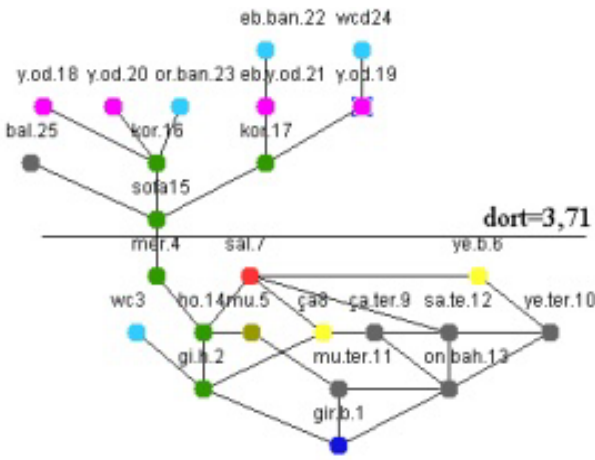
Dışlı durumda evleri temsil eden geçiş grafiklerinden örnekler Şekil 2’de gösterilmiştir. Bu dönemde grafiklerin çoğunda ilk dönemden farklı olarak daha kalabalık, daha karmaşık geçiş grafikleri izlenir. İkinci dönem evlerine ait grafikler sirkülasyon ve işlev mekanlarındaki artışa karşın oldukça sığ yapıdadır, $d_{ort}=3.70$.

Geçiş grafiklerinin biçimsel yapısını belirleyen en önemli unsur konutların tipolojik özellikleri değil, düşey sirkülasyon elemanının kullanım biçimidir. Bu örneklemede tek düşey sirkülasyon elemanı kullanıldığında geçiş diyagramları zemin katta sığ, dallanmış bir halkalı yapı ve üst katta sığ, dallanmış bir ağaç yapıdan oluşur. İki alt sistem arasında tek bağlantı vardır ve mekanlar arası halkalar tek kata ilişkindir. Birden fazla düşey sirkülasyon elemanı söz konusu olduğunda (Ev I, II, III, VI, ve VII) grafiğin tümüne hakim sığ, dallanmış ve halkalı bir yapı izlenir. Bu grafiklerde zemin ve üst kat sistematığı arasında birden fazla bağlantı ile farklı katlardan geçen halkalar evin uzak noktaları arasında bağlantı kurar ve halkalı yapı grafiğinin derin noktalarına kadar yayılır. Bir ev dışında (Ev V) bütün örneklerde en az 1 halka yalnız iç mekanlar arasındadır. Düşey sirkülasyon elemanının birden fazla olması durumunda, dıştan geçmeyen yalnız içeride kalan halka sayısı yüksektir (2-7). Tek merdivenli 5 evde (Ev VI, VII, X, XI, XIV) ise iç mekanlar arasında kurulan halka sayısı 2-4 arasındadır.

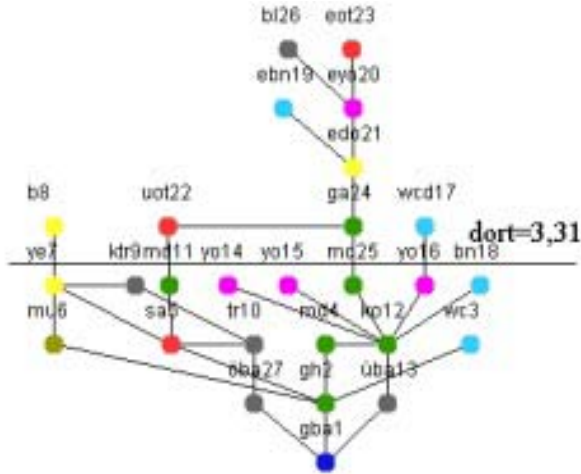
1985-1995 dönemi evlerinde iç ve dış bütünlüğünde, grafiklerdeki entegrasyon çekirdeğinin yerini ana merdiven belirler. En bütünleşik mekan merdiven ya da merdivenin ilişkilendirildiği zemin kattaki ya da üst kattaki mekandır. Bu nedenle en bütünleşik mekan merdivenle aynı derinlikte ya da bir alt ya da bir üst derinliktedir.

EV I

EV IV

EV VII

Şekil 2. 1985-1995 dönemi Y. Sanlı Evleri'nde dış mekanlar dahil edildiğinde geçiş grafikleri

Entegrasyon çekirdeği böylece geçiş grafiğinin daha derin bölümüne çekilir. Dışsız durumda, entegrasyon merkezi zemin katta yer almaz ve

en bütünleşik mekan, merdiven ya da merdivenin üst katta çıktığı galeri, sofa, ya da merdiven holü olarak izlenir.

İlk dönem kooperatif ev tiplerinde görüldüğü gibi üst katta sirkülasyon/yaşama fonksiyonu içeren sofa varsa, kesinlikle alt kattaki yaşama alanı salondan daha bütünleşiktir. Ancak üst kattaki yaşama mekanı sofa değil de ayrı bir oturma alanıysa ve merdivenden koparılmışsa entegrasyonu zayıflar. Bir başka deyişle, entegrasyonu güçlendiren özellik, mekana yüklenen iki işlevdir (yaşama/sirkülasyon). 1985-1995 dönemi evleri mekan sayılarındaki artışa ve karmaşıklaşan mekansal kurgularına karşın 1'in çok az üstünde olan ortalama entegrasyon değerleri ile bütünleşik mekansal örüntülere sahip olarak kabul edilebilir. Dışarıyla güçlü mekansal ilişki içinde olmayan kurguları nedeniyle, dışarının göz ardı edilmesi entegrasyon değerlerinde çok az bir artışa neden olur. Birinci dönemden farklı olarak, dış mekanların birleştirici etkisi zayıftır (Tablo 2).

Evlerde, ilk dönemdeki alçak gönüllü kurgulara karşın, çok sayıda sirkülasyon mekanı ile detaylandırılmış, daha karmaşık ev içi ilişkiler içeren mekansal örüntülerin ortaya çıkmaktadır. Sirkülasyon elemanlarının kullanımıyla ev içinde ziyaretçi, yaşayan, çalışana ait ayrı hareket kalıpları biçimlenir. Ayrıca ilk dönemde, özellikle yazlık evlerde, dış mekanlar tasarımın ayrılmaz birer parçası olarak ele alınmıştır. Oysa bu dönemde, mimari tasarımda önceliğin, iç mekanlar arasındaki ilişkiler sistemine verildiği, dışarının önemini yitirdiği görülür.

1995-2004 dönemi evleri

Bu döneme ait örnekler Yılmaz Sanlı'nın konut tasarımında sonsuz özgürlük arayışları içinde olduğu, yaşamının son 10 yılına ait tasarımlarından oluşur. 21.yüzyıl dinamikleri ile kendisini sorgulamaya başlamasının tasarımına yansımaları izlenir. Tasarımlarında güçlü bir "çok seslilik" ve birçok üslubun bir arada kullanılması söz konusudur. Yılmaz Sanlı'nın bu yıllara kadar konut mimarisinde geleneksellik ile modernite arasında bir ikili yaklaşım gözlemlenir.

nir. Bu son yıllarda ise adeta bilinçli bir tekdüzelige başkaldırı algılanır.

Tablo 2. 1985-1995 dönemi evlerine ilişkin sen-taktik değerler

DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/ Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	8	4.7	44	1.3	1.017	0.614	1.520	0.84
II	8	4.2	46	1.3	1.077	0.698	1.669	0.85
III	6	3.7	33	1.2	1.093	0.706	1.436	0.90
IV	7	3.7	25	1.3	1.279	0.760	1.901	0.84
V	6	3.3	19	1.2	1.352	0.821	2.066	0.84
VI	6	3.2	25	1.4	1.07	0.597	1.683	0.80
VII	7	3.3	27	1.2	1.196	0.754	1.924	0.83
VIII	7	3.9	29	1.2	1.057	0.560	1.678	0.78
IX	6	3.4	27	1.2	1.132	0.625	1.651	0.83
X	7	3.7	24	1.3	1.233	0.715	1.932	0.81
XI	5	3.2	27	1.2	1.067	0.529	1.475	0.81
XII	8	4.1	33	1.2	1.305	0.730	2.013	0.81
XIII	6	3.5	27	1.2	1.185	0.641	1.748	0.81
XIV	7	3.9	30	1.3	1.184	0.681	1.715	0.84
XV	6	3.6	27	1.2	1.322	0.754	1.828	0.85
ort	6.7	3.7	30	1.2	1.171	0.679	1.749	0.83
DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLMEDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/ Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	7	4.1	36	1.2	1.013	0.609	1.6	0.82
II	7	4.6	38	1.2	1.09	0.667	1.6	0.85
III	5	2.8	25	1.1	1.135	0.724	1.575	0.88
IV	6	3.5	18	1.1	1.429	0.775	1.953	0.84
V	4	2.4	12	1	1.553	0.957	2.234	0.86
VI	4	2.3	17	1.1	1.162	0.649	1.640	0.84
VII	7	3.2	21	1.1	1.302	0.791	2.110	0.81
VIII	5	3.4	21	1.1	1.105	0.551	1.534	0.81
IX	4	2.6	19	1.1	1.320	0.736	1.924	0.83
X	6	3.9	19	1.1	1.391	0.764	2.349	0.77
XI	4	2.7	22	1.1	1.135	0.533	1.511	0.81
XII	6	3.4	25	1.1	1.422	0.796	1.882	0.86
XIII	5	2.7	21	1	1.187	0.575	1.798	0.77
XIV	6	3.3	22	1.1	1.257	0.667	1.933	0.79
XV	4	2.9	21	1	1.397	0.791	1.918	0.86
ort	5.3	3.2	22	1.1	1.260	0.706	1.837	0.83

D= derinlik değeri, *Bağ./Mek.*= Grafikteki düğüm noktaları arasındaki toplam bağlantı sayısının 1 fazlasının toplam mekan sayısına oranı, *E*=entegrasyon değeri, *TFF*= temel farklılık faktörü

Son dönemde ele alınan 15 örnekten 7'si (Ev III, IV, V, VI, IX, XII, XIII) Bodrum tatil evi, 8'i (Ev I, II, VII, VIII, X, XI, XIV, XV) ise İstanbul'da merkezden uzakta banliyö evi olarak tasarlanmıştır. Buradaki 6 Bodrum örneği 'ikincil konut' olarak tanımlanan yazlık ev karakterini yansıtır. Diğer 9 ev ise tüm yıl yaşanan 'birincil konutlar'dır. 15 örnekten yalnız 2'sinin kullanıcısı bellidir (Ev VII, VIII), diğerleri ticari amaçlı, anonim kullanıcılara satılmak üzere tasarlanmıştır.

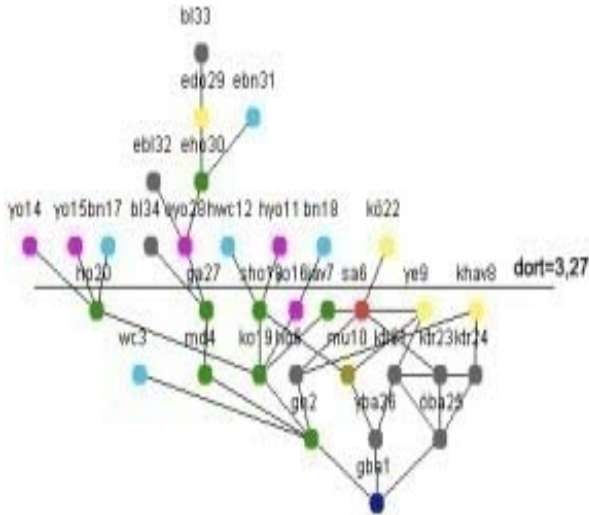
Dış mekanların katılmasıyla evleri temsil eden geçiş grafiklerinden örnekler Şekil 3'de bir ara-

da gösterilmiştir. Örneklemede ilk dikkati çeken özellik birbirinden çok farklı grafiklerin bir araya gelmiş olmasıdır. Grafiklerin bir çoğunda planların biçimsel yapılarından tahmin edilemeyen karmaşık bir mekansal kurgu betimlenir. Üçüncü dönem grafiklerinde dallanmış yapının güçlenmesine karşın genel olarak derinliğin diğer dönemlerdeki evlere göre arttığı gözlenir $dort=3.90$.

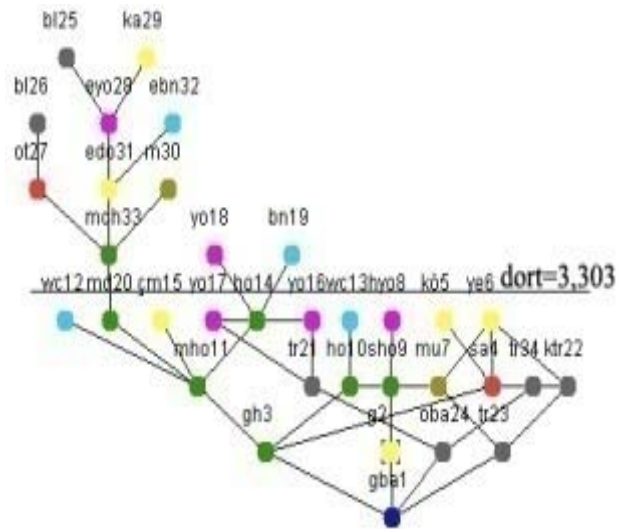
Geçiş grafiklerinin biçimsel yapısını belirleyen en önemli unsur, evin üst katının bir çatı arası niteliğinde kısmi (Ev I, II, VIII, IX, X, XIV, XV) ya da tam kat olarak (Ev III, IV, V, VI, VII, XI, XII, XIII) kullanılmasıdır. Üst katın çatı arası karakterinde kısmi kullanımlı bir kat olması durumunda, grafiklerin çoğunda (Ev I, II, VIII, X, XIV) oldukça yatay gelişmiş, son derece dallanmış, sığ, halkalı bir sistem ve bu sistemden tek bir dalın çıkarak derinleşmesi gözlemlenir. Bir örnekte ise tam ters bir tutumla dizgisel mekan zinciri özelliği söz konusudur (Ev XV).

Üst katın tam bir kat olarak kullanıldığı evlerde ise geçiş grafikleri, biçimsel açıdan ikinci dönemdeki tek merdivenli evlerin grafiklerine benzer. Bu evlerin dışı grafiklerinde halkalı, dallanmış, sığ bir zemin kat ve ağaç yapılı, dallanmış, daha derin bir üst kat ve arada tek bağlantı izlenir. İki örnek (Ev XII, XIII) ise aynı yıllarda tasarlanmış olmalarına karşın, erken dönem yazlık evleri anımsatan yalınlıkta mekansal kurgulara sahiptir. İç ve dış bütünlüğünü yansıtan grafiklerin karmaşık ilişkiler içerdiği ancak halkaların birinci dönemi çağrıştıran bir tutumla çoğunlukla dışarıdan geçtiği görülür.

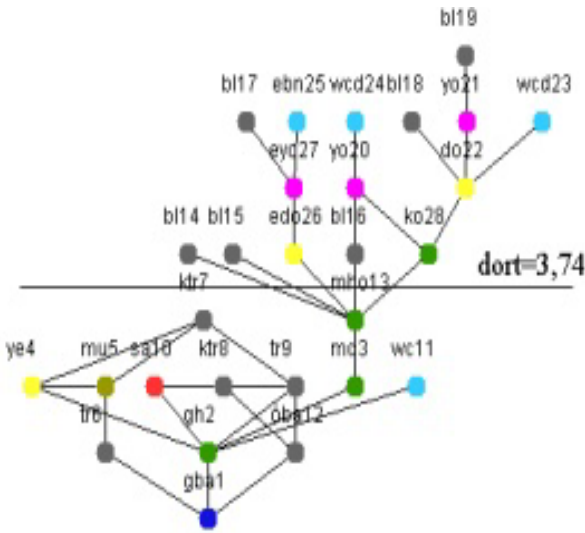
Zemin katta gelişen, üst katı kısmi kullanılan bir tasarım söz konusu ise entegrasyon merkezi grafiğin daha sığ bölümünde yer alır. Entegrasyonun güç kazandığı mekan dışarıdan girenin ilk karşılandığı mekan ya da bu karşılama mekanından ilk geçilen sirkülasyon mekanıdır. Üst katın tam olarak kullanıldığı evlerde entegrasyonun ikinci dönem evlerine benzer bir tutumla merdiven etrafında geliştiği izlenir. En bütünlük mekan merdiven ya da merdivenin ilişkilendirildiği zemin kattaki ya da üst kattaki mekanıdır. Bu nedenle entegrasyon çekirdeği derindedir.

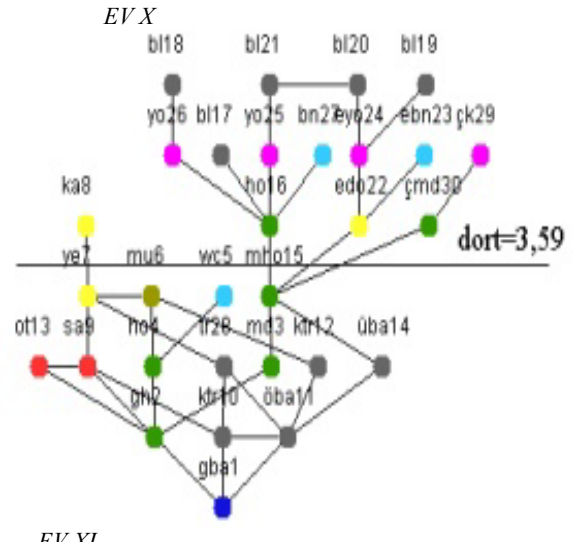
EV I

EV X

EV IV

EV XI

Şekil 3. 1995-2004 dönemi Yılmaz Sanlı Evleri'nde dış mekanlar dahil edildiğinde geçiş grafikleri

Ana yaşama mekanı salon ilk dönem evlerine benzer bir tutumla daha güçlü bir entegrasyon ile ortaya çıkar ve evlerin tümünde bütünleşik mekanlar arasında yer alır. Bu dönemde sirkülasyon/yaşama işlevi yüklenmiş çift işlevli mekan bulunmaz.

1995-2004 Dönemi evlerinde bütüne ilişkin ortalama entegrasyon değerleri 1'in üzerindedir ve bu değerler diğer iki dönem evlerine göre daha ayrılmış mekansal kurgulara işaret eder. Dışarının göz ardı edilmesi bu değerleri daha da yükseltir. Son örnekte birinci dönem evleriyle benzer bir tutumla mekansal örüntüde dış mekanların birleştirici etkisi güçlüdür (Tablo 3).

Değerlendirmeler ve sonuçlar

Çalışma kapsamında irdelenen evlere ilişkin genel veriler Tablo 3'te özetlenmiştir. İncelenen 42 konuttan belirli bir kullanıcı için yapılanların sayısı 9, anonim evlerin sayısı 33 olarak belirlenir.

1960-1985 dönemi evlerinde konutun belirli bir kullanıcı için hazırlanmış özel bir tasarım ya da satılmak üzere anonim kullanıcılar için hazırlanmış tip bir tasarım olması, geçiş grafiklerinin biçimsel yapısını belirleyen en önemli unsur olarak belirmiştir. Bu dönemdeki karmaşık yapı, çok mekanlı, halkalı, dallanmış grafikler özel tasarımlara aittir. Diğer grafiklerde ise belirgin bir yalın kurgu izlenir. Mekan sayısı azalır, dallanma ve halkalı yapı zayıflar.

Tablo 3. 1995-2004 dönemi evlerine ilişkin sen-taktik değerler

DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	7	3.3	34	1.2	1.195	0.630	2.250	0.70
II	7	3.6	32	1.3	1.150	0.567	1.875	0.75
III	7	3.8	34	1.4	1.236	0.698	1.913	0.71
IV	7	3.7	28	1.3	1.249	0.667	1.877	0.80
V	8	3.9	33	1.2	1.337	0.743	2.189	0.78
VI	8	4.1	35	1.2	1.243	0.711	1.831	0.83
VII	8	4.6	35	1.3	1.250	0.646	1.831	0.81
VIII	9	5.2	75	1.2	1.242	0.776	2.089	0.81
IX	6	3.1	26	1.3	1.157	0.647	2.127	0.73
X	7	3.3	34	1.2	1.198	0.653	1.935	0.78
XI	6	3.6	30	1.3	1.105	0.590	1.579	0.82
XII	7	3.6	19	1.3	1.421	0.906	2.009	0.88
XIII	8	3.9	21	1.3	1.393	0.839	2.278	0.81
XIV	7	4.2	38	1.2	1.339	0.705	2.038	0.80
XV	9	5.1	34	1.2	1.513	0.878	1.655	0.83
ort	7,4	3.9	34	1.3	1.268	0.710	1.966	0.79
DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLMEDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	5	2.6	25	1.1	1.269	0.652	1.846	0.81
II	5	2.5	21	1.2	1.292	0.695	1.918	0.80
III	6	3.0	20	1.2	1.455	0.805	2.312	0.79
IV	5	3.1	16	1.0	1.527	0.797	2.162	0.82
V	7	3.2	23	1.1	1.466	0.786	2.465	0.76
VI	6	3.4	21	1.0	1.525	0.815	2.326	0.80
VII	7	4.3	28	1.1	1.367	0.712	2.106	0.79
VIII	6	3.8	57	1.1	1.338	0.806	2.009	0.84
IX	5	2.7	21	1.1	1.391	0.791	2.445	0.76
X	6	2.8	26	1.0	1.330	0.681	2.144	0.76
XI	4	2.7	19	1.1	1.326	0.736	1.953	0.82
XII	6	3.5	14	1.1	1.545	0.961	2.114	0.88
XIII	7	3.8	14	1.1	1.641	1.010	2.355	0.91
XIV	6	2.9	29	1.1	1.318	0.674	1.994	0.79
XV	7	4.0	26	1.1	1.512	0.866	2.181	0.84
ort	5.9	3.2	24	1.1	1.420	0.800	2.155	0.81

D= derinlik değeri, *Bağ/Mek.*= Grafikteki düğüm noktaları arasındaki toplam bağlantı sayısının 1 fazlasının toplam mekan sayısına oranı, *E*=entegrasyon değeri, *TFF*= temel farklılık faktörü

1985-1995 döneminde ise geçiş grafiklerinin yapısını belirleyen en önemli unsur konutta iki kat arasındaki bağlantı biçimlenmesidir. Tek düşey sirkülasyon elemanı olması durumunda geçiş diyagramları zemin katta sığ, dallanmış bir halkalı yapı ve üst katta sığ, dallanmış bir ağaç yapıdan oluşur. İki alt sistem arasında tek bağ-

lantı vardır ve mekanlar arası halkalar tek kata ilişkindir. Birden fazla düşey sirkülasyon elemanı söz konusu olduğunda ise grafiğin tümüne hakim sığ, dallanmış ve halkalı bir yapı izlenir. Bu grafiklerde zemin ve üst kat arasında birden fazla bağlantı ile farklı katlardan geçen halkalar oluşur.

Tablo 4. Üç dönem evlerinde genel özellikler

DÖNEM	EV SAYISI	BELİRLİ KULLANICI	ANONİM KULLANICI	UYGULAMA	TASARIM
1960-1985	12	2	10	12	-
1985-1995	15	5	10	12	3
1995-2004	15	2	13	5	10
TOPLAM	42	9	33	29	13

1995-2004 döneminde ise geçiş grafiklerinin biçimsel yapısını belirleyen en önemli unsur konutların giriş katı üstündeki katlarının plan kurgusudur. Üst katın tam bir kat olarak kullanıldığı evlerde geçiş grafikleri biçimsel açıdan ikinci dönem tek merdivenli geçiş grafiklerine benzer. Üst katın tam bir kat olarak kullanılmayarak çatı arası karakterinde kısmi kullanımlı bir kat olması durumunda ise oldukça yatay gelişmiş, son derece dallanmış, sığ, halkalı bir sistem ve bu sistemden tek bir dalın çıkarak derinleşmesi gözlemlenir.

Üç örneklem içinde erken dönemde görülen geçiş grafikleri daha yalın ve az mekanlıyken geç dönemdekiler çok daha karmaşık, dallanmış ve çok mekanlıdır.

İncelenen Yılmaz Sanlı konut tasarımlarında dış mekanların önemli tasarım bileşenleri olduğu ve mekansal kurgunun biçimlenmesi üzerinde etkilerinin son derece önemli olduğu yorumu yapılabilir. Dış mekanların analiz dışında bırakılmasının birinci ve üçüncü dönem evleri üzerindeki etkisinin ikinci döneme göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Geçiş grafikleri üzerindeki etkiler genel olarak, daha sığ bir yapının ortaya çıkması, halkalı yapının zayıflaması, mekan sayısının azalması mekanlar arası ilişkilenebilir biçimlerinin yalınlaşması olarak sıralanabilir.

Tablo 5'te her bir döneme ait ortalama mekan sayısı, mekan bağlantı oranı, ortalama, minimum ve maksimum entegrasyon değerleri, ortalama ve maksimum derinlik değerleri ile temel farklılık faktörü değerleri bir arada görülmektedir.

Tablo 5. Üç dönem evlerinde sentaktik ölçümler

DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/ Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	5.8	3.2	20	1.2	1.221	0.718	1801	0.85
II	6.7	3.7	30	1.2	1.171	0.679	1.749	0.83
III	7.4	3.9	34	1.3	1.268	0.710	1.966	0.79

DIŞ MEKANLAR DAHİL EDİLMEDİĞİNDE								
EV	D max	D ort	Mek. Say.	Bağ/ Mek.	E ort	E min	E max	TFF
I	4.5	2.7	14	1.1	1.421	0.799	2.071	0.82
II	5.3	3.2	22	1.1	1.260	0.706	1.837	0.83
III	5.9	3.2	24	1.1	1.420	0.800	2.155	0.81

D= derinlik değeri, *Bağ./Mek.*= Grafikteki düğüm noktaları arasındaki toplam bağlantı sayısının 1 fazlasının toplam mekan sayısına oranı, *E*=entegrasyon değeri, *TFF*= temel farklılık faktörü

Tablo 5'te izlendiği gibi, hem dışarısının katıldığı hem de katılmadığı durumda, en düşük derinlik değerleri ve en düşük mekan sayısı ilk döneme aittir. En yalın kurguya sahip evlerin bu dönemde bulunduğu ve evlerin her dönem daha karmaşık bir yapıya kavuştuğu bu tablodaki verilerden anlaşılabilir. Ortalama derinlik değerlerinden de izlenebileceği gibi, dışlı grafiklerde "dışın" tek bir mekan olarak değil, farklı mekanlar (bahçe, avlu, teras, kapalı teras, balkon, vb.) olarak tanımlanmasına karşın, oldukça sığ yapıli geçiş diyagramları söz konusudur. Dış mekanların analiz dışında bırakılması ile derinliği en az değişen dönem ikinci dönem, en fazla değişen dönem ise üçüncü dönemdir. Halkalı yapının ise en güçlü olduğu dönem son dönemdir. Dıştan geçen halkalar nedeniyle dışın analize dahil edilmemesi ile halkalı yapı tüm dönemlerde zayıflar. Ancak en az etkilenen evlerin ikinci dönem, en çok etkilenen evlerin ise son dönem olduğu tablodaki bağlantı/mekan oranlarından anlaşılmaktadır.

Örneklemelerin dışarıyla analizlerinde ortalama entegrasyon değerlerine bakıldığında en bütünlüklü yapıya sahip evlerin ikinci dönem evleri olduğu, birinci dönem ve üçüncü dönem evleri-

nin ise yakın ortalama entegrasyon değerlerine sahip olduğu görülür. Minimum ve maksimum entegrasyon değerleri arasında en büyük farklılaşma üçüncü dönemdedir. Buna paralel olarak mekanların minimum, maksimum ve ortalama entegrasyon değerleri arasındaki farklılaşmanın gücünü ifade eden temel farklılık faktörü değeri, üçüncü dönemde en düşük değere sahiptir. Bu da mekanlara ilişkin entegrasyon değerleri arasındaki farklılaşmanın en güçlü olduğu dönemin son dönem olduğuna işaret eder.

Dışarının analiz dışında kalması durumunda ortalama entegrasyon değeri en az değişen örneklem ikinci dönemdir. İkinci dönemde dışsız değer çok az yükselir. Birinci ve üçüncü dönem evlerinin dışsız ortalama entegrasyon değerleri ise neredeyse eşittir. Geometri ve mekansal kompozisyonları son derece farklı olan iki dönemin (I ve III) ortalama sentaktik değerlerinin bu derece benzemesi dikkat çekici bir bulgudur.

1960-1985 Dönemi evlerinin büyük çoğunluğunda geçiş grafiklerinde entegrasyon çekirdeğinin dıştan içeri girildiğinde yer alan ilk karşılama mekanı olduğu görülür. Bu bir giriş holü ya da salon olabilir. Bu durumda entegrasyon çekirdeği geçiş grafiğinin sığ bölümünde yer alır. Bu dönemde geleneksel Türk evi plan düzenini yansıtan iki kooperatif evinde ise entegrasyonun merdiven ve merdivenin üst katta çıktığı mekan etrafında gelişmiştir. Bu durumda ise entegrasyon çekirdeği grafiğin daha derin bölümünde yer alır. 1985-1995 dönemi evlerinde ise ilk dönemdeki kooperatif evlerine benzer bir tutumla grafiklerdeki entegrasyon çekirdeğinin yerini ana merdiven belirler. En bütünlüklü mekan merdiven ya da merdivenin ilişkilendirildiği zemin kattaki ya da üst kattaki mekandır. 1995-2004 dönemi evlerinde grafiklerdeki entegrasyon çekirdeğinin yerinin belirlenmesinde ilk dönemde olduğu gibi iki eğilim söz konusudur. Üst katın tam olarak kullanıldığı evlerde entegrasyonun ikinci dönem evlerine benzer bir tutumla merdiven etrafında geliştiği izlenir. Zemin katta gelişen, üst katı kısmi kullanılan bir tasarım söz konusu ise entegrasyon, dışarıdan girenin ilk karşılandığı mekanda ya da bu karşılama mekanından ilk geçilen mekanda yani zemin katta güçlenir.

Tablo 6. Üç ö rneklem evlerinde mekanlara ilişkin ortalama entegrasyon dü zenini (dış mekanlar dahil edildiğ inde)

1960-1985 DÖNEMİ	RRA	1985-1995 DÖNEMİ	RRA	1995-2004 DÖNEMİ	RRA
giriş holü	0.715	merdiven	0.700	merdiven	0.809
sofa/üst kat ot.	0.718	merd. holü/galeri	0.726	giriş holü	0.829
merdiven	0.894	servis merdiveni	0.752	merd. holü/galeri	0.854
salon	0.906	giriş holü	0.813	salon	0.991
yemek odası	0.958	sofa/üst kat oturma	0.903	servis merdiveni	1.046
merd. holü/galeri	1.146	salon	1.007	yemek odası	1.173
servis merdiveni	1.170	yemek odası	1.121	mutfak	1.195
mutfak	1.262	ebeveyn dolap od.	1.114	WC	1.250
WC	1.374	çalışma od.	1.136	sofa/üst kat oturma	1.280
ebeveyn yat.od.	1.380	mutfak	1.145	ebeveyn dolap od.	1.335
çalışma od.	1.401	ebeveyn yat.od.	1.251	yatak odası	1.362
ebeveyn dolap od.	1.402	hizmetli yat.od.	1.252	çalışma od.	1.363
banyo	1.408	WC	1.293	hizmetli yat.od.	1.416
hizmetli yat.od.	1.469	yatak odası	1.300	ebeveyn yat.od.	1.419
yatak odası	1.572	banyo	1.402	banyo	1.496
ebeveyn banyo	1.706	ebeveyn banyo	1.428	ebeveyn banyo	1.652

RRA=gerçek rölatif asimetri değ eri (mekana ilişkin ortalama entegrasyon değ eri)

Tablo 6’da her üç ö rneklemde dış mekanların analize katıldığı durumda mekanlara ilişkin ortalama entegrasyon değ erleri biraraya getirilerek, en bütü nleşik mekandan en ayrılmış mekana doğru bir sıralama yapılmıştır.

Tablo 6’da görü ldüğü gibi, mekanlara ilişkin ortalama entegrasyon değ erleri sıralamasında I. Dönem ve III. Dönem evleri arasında oldukça benzer bir tutum vardır. Birbirinden bu kadar farklı mimari kompozisyona sahip, çok farklı tipolojik özellikleri olan, başka coğrafyalarda, farklı kullanıcılar için ve farklı dönemlerde tasarlanmış evlerin benzer mekansal özellikler ortaya koyması son derece ilgi çekici bir bulgudur.

Tablo 7 mekanların fonksiyon grupları altında toplanarak bunlara ilişkin ortalama entegrasyon değ erlerini üç ö rneklemde bir araya getirmekte-

dir. Evlerin entegrasyonu 1960-1985 döneminde yaşama grubu, 1985-1995 döneminde sirkülasyon ve sirkülasyon/yaşama grubu, 1995-2004 döneminde ise sirkülasyon grubu etrafında gelişir. Son dönemde sirkülasyon/yaşama işlevi kalkmıştır. Bu dönemde en bütü nleşik grup sirkülasyon olarak görü lmekle beraber yaşama grubuna ait ortalama entegrasyon değ eriyle aralarında büyük bir fark yoktur. Bu nedenle son dönem evlerinde entegrasyonun hem sirkülasyon hem de yaşama işlevleri etrafında geliştiğ i söylenebilir.

Tablo 7. Üç ö rneklem evlerinde fonksiyon gruplarına ilişkin ortalama entegrasyon dü zenini (dış mekanlar dahil edildiğ inde)

1960-1985 DÖNEMİ	RRA	1985-1995 DÖNEMİ	RRA	1995-2004 DÖNEMİ	RRA
yaşama	0.906	sirk./yaşama	0.831	sirkülasyon	0.949
sirkülasyon	0.965	sirkülasyon	0.866	yaşama	1.041
sirk./yaşam	1.006	yaşama	1.038	pişirme	1.194
aktivite	1.149	pişirme	1.145	dış mekanlar	1.367
dış mekanlar	1.221	aktivite	1.175	aktivite	1.367
pişirme	1.262	uyuma	1.299	uyuma	1.393
ıslak hacim	1.508	dış mekanlar	1.300	ıslak hacim	1.497
uyuma	1.514	ıslak hacim	1.383		

Yukarıdaki sentaktik bulgular, Yılmaz Sanlı konut tasarımlarını içeren mekansal analiz çalışmasında, geçiş grafiklerinin yapılanması, entegrasyonun güçlendiğ i çekirdek, dışarının evin bütü nleşik yapısı üzerindeki etkileri ve evin ana mekanı “yaşama” işlevini içeren salonun entegrasyonu çerçevesinde karşılaştırmalı bir değerlendirmeyi ortaya koymaktadır. Analizlerde ilk dönemin yalın, ikinci dönemin karmaşık, son dönemin melez yapısını biçimlemede kullanıcı karakteristiklerinin, coğrafi konumun ve tasarımın kompozisyon karakteristiklerinin önemli kriterler olduğı ortaya çıkmıştır.

Söz konusu analizler, ortaya çıkan veriler Türkiye mimarlığında önemli bir yeri olan Yılmaz Sanlı’nın konut tasarımlarında, görünenin gerisindeki kurgusal bilgileri ortaya koyma, mekanı anlaşılabilir, üzerinde düşünülüp konuşulabilir

kılma anlamında değerlidir. Pek çok önemli Türk mimarının tasarımlarına yönelik buna benzer çalışmaların yapılması Türkiye’de hızla gelişen konut mimarlığı için son derece önemli bir bilgi tabanı oluşmasını sağlayacaktır.

Kaynaklar

Bozdoğan, S., (2005). *Sedad Eldem*, Literatür Yayınları, İstanbul.

Dursun, P., (2002). Trabzon Kentsel Dokusunda Morfolojik Analiz, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dursun, P., Sağlamer, G., (2003). Spatial analysis of different home environments in the city of

Trabzon”, *Proceedings of Space Syntax 4th International Symposium*, University College London, **II**, 54-54.18.

Hanson, J., (1998). *Decoding homes and houses*, Cambridge University Press, UK.

Hillier, B., (1996). *Space is the machine: a configurational theory of architecture*, Cambridge University Press, UK.

Hillier, B., Hanson J., (1984). *The Social Logic of Space*, Cambridge University Press, UK.

Hillier, B., Hanson, J., (1997). The Reasoning Art: or the Need for an Analytical Theory of Architecture, *Proceedings of the 1st Space Syntax International Symposium*, **1**,.01.1-01.6.